

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

296. An iudex Ecclesiasticus possit incidenter cognoscere de rebus
temporalibus, seu prophanis, & è contra, iudices laici de rebus
spiritualibus, & Ecclesiasticis? Ex part. 1. tract. 2. res. 111.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

Trident. cap. 8. sess. 24. de reform. matrim. statuti procedere, nam per illud decretum non tolluntur alia pœna à iure communi, vel statutis synodalibus contra concubinos statuta. Ita ille, qui etiam testatur, ita declarasse, vt visum est supra sacra Congreg. Concilij. Non est igitur audiendus Zerola in praxi Episcop. 1. verb. Concubinarij, §. ad primum videtur. Grilenzonius conf. 79. num. 2. & Riccius in praxi tom. 1. resol. 319. Potest enim, vt dictum est, Episcopus damnare laicum concubinatum in pecunia, exilio, reclusione, vel aliis pœnis, sine quo præcedat trina monitio. Vnde in Synodo Dicec. III. Emin. Domini mei Card. ab Auria, me etiam interueniente tanquam examinatore synodali, part. 5. c. 2. n. 8. post aliqua sic statutum fuit: Quamobrem hoc synodali decreto statuitur, vt nemini cuiuscumque status, dignitatis, & conditionis fuerit, nullo obrentu, nec vilo vnquam tempore liceat in propria, vel aliena domo concubinas alere, aut retinere, qui secus fuerint, annuo carcere, & vncijs xxv. multentur quæ pecunia in pios vsus Archiepiscopi iudicio confertur: quod si contigerit huiusmodi homines excommunicatione feriendos esse, id vtiq; fiet iuxta formam à sancta Tridentina Synodo præfinitam. Hæc ibi. Vnde ex supradictis manifestè apparet, non posse ministros laicos prohibere ne Ministri Curia Episcopalis visitent loca, & domos metreticum: nam licet concubinatus non sit delictum merè Ecclesiasticum, vt volunt aliqui, saltem est delictum mixti fori, ergo necessariò sequitur posse Ministros Ecclesiasticos metreticum domus inuifere.

RESOL. CCXCIV.

An iudex laicus possit statuere, ne concubina reneantur pro furis ab ipsis concubinis factis, etiam si hoc extendat ad concubinas Clericorum? Et inferat, quod lex, vel statutum, si tollat Clericis id, quod de iure communi eis competit, est contra Immunitatem Ecclesiasticam? Ex part. 4. tract. 2. Resolut. 11.

§. 1. **A**ffirmatiuè responderi Pereira do manu Regia part. 2. cap. 75. n. 1. Ratio est, quia talis lex detestari intendit concubinatum, illumque à sua Republica penitus exterminare, vnde hac prohibitione detestati concubinarij respiciant, licet per accidens sit vt exinde concubinae furandi licentiam arripiant impunè, quod lex non intendit, nec legi tribuendum est peccatum, quod subditus ex sua malitia occasione legis aliàs iuste accipit ex se ipsa. Et hæc lex est communis tam laicis, quam Clericis: ergo, &c. Ita Pereira loc. cit.

2. Sed hæc opinio mihi non placet, nam, vt docet Bertran. de Guevara in propugn. Eccles. asser. 1. §. 4. n. 5. Aponte in respon. pro cens. Pauli V. fol. mibi 71. doctus & nunquam satis laudatus Præses Valenzuela in defensorij Pauli V. part. 1. num. 55. Maynardus de priuileg. Eccles. part. 1. art. 1. num. 24. Buttius in capite cum terra, de elect. num. 6. Felinus in capite Ecclesia S. Maria num. 69. Inola num. 11. Decius n. 3. de constit. & alij penes ipsos, lex, seu statutum si tollat Clericis id, quod de iure communi eis competebar, est contra immunitatem Ecclesiasticam: sed de iure communi competit omnibus actio furti, quæ peti hæc legem Clericis denegatur: ergo, &c. Nec valet dicere cum Pereira, quod ista lex etiam hanc actionem furti denegat laicis, & quod fertur propter bonam commune: nam si hoc axioma esset ve-

rum, omnes leges comprehenderent Clericos, quia feruntur propter publicam vtilitatem, & sunt generales: sed publica vtilitas non confert iurisdictionem laicis vt possit statuere aliquid præiudiciale Ecclesiasticis, vt patet ex sacris Canonibus, & communi DD. sententia, & tradit Surdus vol. 3. consil. 302. & volum. 1. consilio secundo. Angelus verb. immunitas, numero trigesimo septimo, Martha part. 4. centur. 1. cas. 1. & alij.

RESOL. CCXCV.

An consuetudines laicorum & Clericorum mixtae sint valida, etiam si sint contra libertatem Ecclesiasticam? Ex part. 4. tract. 1. Ref. 69.

§. 1. **V**idetur affirmatiuè respondendum, per ea, quæ adducunt Collegium Bononicense in respons. pro libert. Eccles. num. 28. Maynardus de priuileg. Eccles. part. 2. artic. 22. num. 88. Surdus consil. 2. volum. 2. Tiraquellus de retrat. lignag. §. 1. gloss. 8. num. 173. qui hoc pacto defendunt quandam consuetudinem vt monasteria non succedant, de qua consuetudine testatur Peregrinus in tractatu variar. libro sexto, numero septuagesimo septimo, Guilielmus de Benedictis in capite Raynuius, verb. & uxorem, ducentesimo vigesimo quinto, de testament. Boërius decif. 754. num. 8. Rebuffus consil. 173. num. 11. & 12. & hoc etiam feruari Ferrariae testatur Riminaldus consil. 85. num. 38.

2. Sed P. Suarez contra Regem Angliae lib. 4. cap. 32. num. 19. docet quod cum dicitur consuetudo mixta, posse operari in rebus, vel personis Ecclesiasticis, intelligendum est de consuetudine, quæ non præiudicat sacris Canonibus; vel si præiudicat, in illam Pontifex consentiat, saltem tacitè, vnde res est periculosa, & ideo vbi vigent tales consuetudines, videant illi, ad quos spectat an habeant supradictas conditiones.

RESOL. CCXCVI.

An iudex Ecclesiasticus possit incidenter cognoscere de rebus temporalibus, seu profanis, & è contra indices laici de rebus spiritalibus, & Ecclesiasticis? Ex part. 1. tract. 2. Ref. 111. aliàs 110.

§. 1. **D**ifficilis est ista quæstio, & non semel in præxi occurrens ad quam Christophorus de Anguiano in tract. de legib. tom. 1. lib. 21. contr. 22. nu. 21. & 25. duabus conclusionibus respondet, quarum prior sic habet:

[Laici Magistratus de rebus Ecclesiasticis omnimodo prohibentur cognoscere, & super eis, neque principaliter, neque incidenter iudicare possunt.

2. Secunda conclusio: Prælati, siue iudices Ecclesiastici, licet non magis possint cognoscere de causis profanis inter sæculares, quam laici, respectu causarum Ecclesiasticarum; nihilominus tamen, quia solummodo incompetentes sunt, non incapaces erga tales causas, si eas contingat incidere, rectè poterunt per incidentiam sæcularem iurisdictionem in laicos exercere.] Ita ille. Ratio igitur, quare laicus non potest, etiam incidenter, cognoscere causam Ecclesiasticam, est, quia non solum circa illam est Iudex incompetens, sed etiam incapax; Ecclesiasticus verò potest incidenter de causa profana cognoscere, quia

Sup. hoc supra in Ref. 2. §. Sed dicitur & signanter ad med. & in ref. 13. §. vlt. & in Ref. 37. §. penult. & in Ref. 256. cursum in §. vlt. & infra in Ref. 335. §. vlt. & in tom. 6. tit. 2. Ref. 23. §. 1. à princ. & in tom. 4. tit. 6. Ref. 59. §. 2. à lin. 6.

Sup. hoc supra lege doctrinam Ref. fol. 48.

quia est quidem Iudex incompetens, sed non incapax.

Sup. hac sum-
maria cog-
nitione, lege
sup. doctri-
nam Ref. 62.
& 63.

3. Et hæc omnia intelligenda sunt circa Iudices, laicos, ut non possint cognoscere causam Ecclesiasticam, non solum ordinariam cognitionem exercendo; sed etiam neque summarie. Et ratio est quia, quotiescunque Iudex aliquis prohibitus est, vel incompetens in negotio ordinario, seu plenario, pariter etiam prohibitus censei debet in summaria cognitione iuxta duas Clementinas, si recte intelligantur; vnam incipientem, *Sape de verb. signific.* alteram verò secundam in ordine *sub tit. de Iud.* Et ita docet, ex multis aliis rationibus, supracitatus Anguiano, vir nunquam satis laudatus, quidquid in contrarium asserant Menochius *de resinen. possess. rem.* 3. n. 336. & Gutierrez *canonicar. qq. lib. 1. cap. 34 num. 46.* inferentes ex eorum sententia vnum absurdum, scilicet, posse Iudicem laicum, in causa summaria super possessorio, v. g. si ageretur de concedenda restitutione ei, qui suo beneficio spoliatus fuit, incidenter cognoscere de titulo beneficii, tanquam de re necessaria ad definiendum super restitutione; quæ omnia ex suprascriptis neganda sunt.

RESOL. CCXCVII.

An Ecclesiasticus sit iudex, quando agitur questio, cuius iurisdictioni sit? Ex part. 4. tract. 1. Ref. Ref. 64.

Sup. hoc in
Ref. seq. &
sup. in Ref.
151. §. ult. ad
medium, &
in fine Ref.
207. & in
Ref. 287. §. 2.
post med. &
infra in Ref.
328. §. 9. ante
med. vers.
Et tandem
& inferius in
tr. 8. Ref. 9.
§. vk. post
med. a Ver.
Non est.

§. 1. **R**espondeo affirmatiue cum Sanchez *in opus. tom. 1. lib. 2. cap. 4. dub. 52. n. 2. & dub. 55. n. 3. 1.* Gutierrez *practic. quest. lib. 1. quest. 6. n. 2.* & Io. Francisco Fagnano *in respons. pro censuris Pauli V. part. 4. fol. 121.* vbi sic ait, Horum omnium articulorum definitione non ad sacularem iudicem, sed ad Ecclesiasticum spectat, nam vbi questio incidit cuius sit iurisdictioni, iudex maior cognoscit, ut patet in cap. *se iudex, de sent. excommunic. in 6.* & docet Ripa in cap. *decernimus, post. n. 4. de indic. Alexander consil. 8. col. 3. lib. 1.* Felinus & Decius in cap. *pastoralis, in princ. de rescript.* Couarruias, qui testatur ita in Hispania seruari, cap. 33. *practic. quest. num. 1.* & alij.

RESOL. CCXCVIII.

Cum tam pro iudice Ecclesiastico, quam pro iudice laico sint rationes probabiles circa eorum iurisdictionem, an definienda sit questio per iudicem Ecclesiasticum?

Et explanatur, quod quando duo iudices sunt ordinarii, vel delegati, & pro vtroque sunt rationes probabiles circa eorum iurisdictionem, an eligere debeant arbitros?

Et quid, si vnus sit iudex ordinarius, & alius delegatus? Ex part. 7. tract. 10. & Misc. 1. Ref. 5.

Sup. hoc in
Ref. practic.
& in
ceteris alijs
eius not.

§. 1. **I**n tali casu (attendas quæso) eligendos esse iudices Arbitros tenuit Gabriel Vasquez *in Apologia Manuscripta pro iurisdic. Ecclesiast. disputat. 2. cap. quinto*, de qua mentionem facit Ioan. Antonius Saura *in Voto Platonis, de Primis instantiis, fol. 51.* & Petrus Gonzalez *de lege Politica lib. primo capite septimo, §. primo numero 10.* & *lib. 2. c. 3. num. 54.* Et quia ego illam penes me habeo, ponam hic per extensum eius verba, sic itaque asserit, Quod si usurpatio iurisdictionis manifestè iniusta non esset, eo quod ex vtraque parte essent rationes probabiles, quæ vtramque etiam probabilem redderent, existimo contentionem de vsur-

patâ iurisdictione inter iudicem Ecclesiasticum, & sacularem, à neutro illorum contra alium aut sententia probata, aut vi aliqua dirimendam esse, ut etiam in prima secunda dissertatione 64. capite quarto, fusè probavi, litem vtrinque probabilem inter supremos Principes, à neutro illorum contra alium, aut sententia prolata; aut armis dirimi posse: est eadem omnimodò ratio. Etenim cum iudex Ecclesiasticus saculari & saculari Ecclesiastico per se subiectus non sit, etiam si vnus in alterum sententiam proferret, alter ad obediendum ei nullo proflus iure teneretur; ac proinde, neque vi aliqua ad parendum sententia adigi, aut tanquam inobediens puniri posset. Ius autem defensionis, quo iniuriam ab altero illatam vnicuique vi etiam propulsare concessum est, in eo casu locum non haberet; nam iudex, qui ductus probabili opinione vsurparet sibi aliquam iurisdictionem contra alterum, nullam illi faceret iniuriam. Porro ratione contrariarum opinionum hoc bellum non esse iustum, nec posse ex vtraque parte geri, vberius, loco citato demonstrauimus. Quocirca, quemadmodum cum Reges probabilibus solum rationibus inter se contententur de re aliqua, nullus eorum per se villo modo, talem contentionem sententia, aut armis dirimere potest; sed alterius iudicio vterque stare debet ita etiam iudices Ecclesiastici, & saculares in casu dicto alterius iudicio litem dirimere debent, & illius iudicio litem acquiescere, facere. Est tamen discrimen, quod cum Reges probabiliter solum contententur inter se de Regno alio, aut de statu in Regno alterius alicuius Regis per se, & ex natura rei stare debent iudicio Regni, de quo contententur; aut iudicio Regis, in cuius Regno status ille, de quo inter eos est controversia, positus est: ac proinde si vnus Rex contra alium contendat de statu, qui est in Regno illius, iudicio eius parere debet: ad arbitros autem iudices non nisi in eo casu, in quo iusta esset suspicio de Regno, aut Rege quorum iudicio directè, & per se litem dirimenda erat, confugiendum est, ut ibidem diximus: at verò iudex sacularis, & Ecclesiasticus probabiliter de iurisdictione aliqua inter se contententes, arbitros iudices necessario eligere debent, cum nullus alius iure constitutus sit, ad quem litem huiusmodi dirimere pertineat, ut manifestè patet. Hucusque P. Vasquez; sed lapsus est vir doctissimus, vnde eius sententia proflus est reiicienda.

2. Dicendum est igitur in diffensione inter iudicem Ecclesiasticum, & sacularem circa iurisdictionem ad quem ipsorum pertineat, definitionem spectare ad iudicem Ecclesiasticum. Primò, quia materia talis iudicij Ecclesiastica est. Secundò ob maiorem iudicis dignitatem, & auctoritatem. Tertiò, quia ita definitur in *ca. si iudex laicus, de sentent. excommunic. in 6.* Et ita communiter tenent Doctores, teste 1. Couarr. *in pract. 99. cap. 33. n. 1.*

2. Felinus,
3. Decius,
4. Ripa,
5. Alexander,
6. Gutierrez,
7. Fagundez penes me ipsum *in p. 4. tract. 1. * ref. 64.* Quæ hie et Refol. 200. ceteris, & alijs eius not.
8. Narbonam, *in Recop. l. 20. Gl. 27. n. 17.*
9. Paramum, *in Respons. prima pro iurisdic. S. Officij, cap. 4. num. 1.*
10. Lælius Baglione, *in Defens. liber. Eccles. part. 2. propos. 16. fol. 53.*
11. Bellettum, *in Disquis. Cler. part. 1. tit. de fauor. Cler. pers. §. 14. n. 3.*
12. Martham, *de Iurisdiction. parte quarta, Cem. 2. casu 145. n. 10.*